

İSTANBUL SARIYER İLÇE JANDARMA KOMUTANLIĞI NEZARETHANELERİ ZİYARETİ RAPORU

Rapor No:

2024/60

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulu'nun 16/10/2024 tarihli ve 2024/1130 sayılı kararıyla oy birliğiyle kabul edilmiştir.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
I. GİRİŞ	1
II. TESPİT, GÖZLEM VE GÖRÜŞMELER	3
A. Sarıyer-Zekeriyaköy İlçe Jandarma Komutanlığı Nezarethaneleri	3
B. İstanbul İl Jandarma Komutanlığı Bünyesinde Bulunan Nezarethaneler	7
III. DEĞERLENDİRME VE TAVSİYELER	10
A. Değerlendirme	10
B. Tavsiyeler.....	10
1. Sarıyer-Zekeriyaköy İlçe Jandarma Komutanlığına Yönelik Tavsiyeler.....	10

KISALTMALAR

AIÖK	: Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi
BM	: Birleşmiş Milletler
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
cm	: Santimetre
OPCAT	: İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne Ek İhtiyari Protokol
para.	: Paragraf
TIHEK	: Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
UÖM	: Ulusal Önleme Mekanizması

I. GİRİŞ

1. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TIHEK): 20/4/2016 tarihli 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu ile insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek üzere kurulmuştur.

2. Türkiye, 14/9/2005 tarihinde İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler (BM) Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokolü (OPCAT) imzalamıştır. 2011 yılında onaylanarak yürürlüğe giren ve Türkiye açısından bağlayıcılık kazanan OPCAT’ın 1’inci maddesine göre Protokolün amacı: *“bağımsız uluslararası ve ulusal organların, işkence ve diğer zalimane, gayriinsani veya küçültücü muamele veya cezayı önlemek için, kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakıldığı yerlere düzenli ziyaretlerde bulunacağı bir sistem kurmaktır.”*

3. 6701 sayılı Kanun’un 9’uncu maddesinin birinci fıkrasının (1) bendi uyarınca OPCAT hükümleri çerçevesinde ulusal önleme mekanizması (UÖM) olarak görev yapmak Kurumun görevleri arasında yer almaktadır. Kanun’un 2’nci maddesinin birinci fıkrasının (k) bendi uyarınca UÖM: *“İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol hükümleri çerçevesinde kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı yerlere düzenli ziyaretler yapmak üzere oluşturulan sistemi”* ifade etmektedir.

4. Suç işlediği şüphesi somut delillerin varlığı ile kuvvetle muhtemel olan kişinin kolluk kuvvetleri tarafından özgürlüğünden yoksun bırakılmasına ilişkin genel hükümler 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK)’da düzenlenmiştir. CMK’nın 99’uncu maddesine göre; *“gözümlüne alınan kişilerin bulundurulacakları nezarethanelerin maddi koşulları, bu kişinin hangi görevlinin sorumluluğuna bırakılacağı, sağlık kontrolünün nasıl yapılacağı, gözümlüne alınmanın başlangıcında ve bu tedbire son verildiğinde hangi tutanakların tutulacağı ve gözümlüne alınan kişiye hangi belgelerin verileceği ile kolluk tarafından gerçekleştirilen yakalama işlemlerinin yürütülmesinde uyulacak kuralların yönetmelikle gösterileceği”* hükme bağlanmıştır.

5. 1/6/2005 tarihli ve 25832 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmelik’inin 4’üncü maddesi mucibince nezarethane; “*şüpheli veya sanıkların haklarındaki işlemlerin tamamlanıp adli mercilere sevk edilinceye kadar bekletilmesi amacıyla yapılmış yerleri*” ifade eder şeklinde tanımlanmıştır.

6. 6701 sayılı Kanun’un 9’uncu maddesinin birinci fıkrasının (j) bendine göre; Kurumun özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin buldukları yerlere haberli veya habersiz düzenli ziyaretler gerçekleştirmek görev ve yetkisini haiz olduğu hükme bağlanmıştır. Bu kapsamda; özgürlüğünden mahrum bırakılan kişilerin tutulduğu nezarethanelere ziyaretler düzenlemek TİHEK’in görev ve yetki alanı kapsamındadır.

7. Anılan görevin icrası kapsamında, 4/7/2024 tarihinde İstanbul Sarıyer İlçe Jandarma Komutanlığı Nezarethanelerine **habersiz** bir ziyaret gerçekleştirilmiştir. Ziyaret Heyetinde; İnsan Hakları ve Eşitlik Uzmanı...., İnsan Hakları ve Eşitlik Uzman Yardımcıları....,,ile Kurumumuzun talebi üzerine görevlendirilen Hekimve Psikologyer almıştır.

8. Ziyaret, Sarıyer İlçe Jandarma Komutanlığı yetkilileri ile yapılan ön görüşmeyle başlamıştır. Görüşmede OPCAT ve UÖM hakkında genel bir açıklama ile TİHEK’in UÖM kapsamındaki görev ve yetkileri, ziyaretin amacı ve yöntemi hakkında bilgilendirme yapılmış; İlçe Jandarma Komutanlığı, faaliyetleri ve nezarethaneler ile ilgili genel bilgiler alınmıştır. Görüşmenin ardından Ziyaret Heyeti, Sarıyer-Zekeriyaköy İlçe Jandarma Komutanlığı nezarethanelerine ve İstanbul İl Jandarma Komutanlığı bünyesinde bulunan nezarethanelere (Sarıyer İlçe Jandarma Komutanlığı tarafından kullanılan) geçerek incelemelerde bulunmuştur. Ziyaret bitiminde İdare ile son bir toplantı yapılmış; toplantıda ilk tespit ve gözlemler İdareyle paylaşılmış, ziyaret sonrası hazırlanacak raporun İdare ve ilgili kurumlarla paylaşarak tavsiyelerin takip edileceği ve takip ziyareti de yapılabileceği bilgisi verilmiş; ilgili bilgi ve belgeler alınarak ziyaret sonlandırılmıştır.

9. Bu rapor, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulunun 8/2/2024 tarihli ve 2024/230 sayılı kararı ve Başkanlık Makamınının 20/2/2024 tarihli ve 33408 sayılı oluruna istinaden 4/7/2024 tarihinde Zekeriyaköy Jandarma Karakol Komutanlığı ve İstanbul İl Jandarma Komutanlığı Nezarethanelerine¹ gerçekleştirilen habersiz ziyaret neticesinde edinilen tespit, gözlem ve şikâyetlerin ulusal ve uluslararası normlar bağlamında değerlendirilmesini ihtiva etmektedir.

¹ Bundan sonra kısaca Komutanlık veya İdare olarak ifade edilecektir.

II. TESPİT, GÖZLEM VE GÖRÜŞMELER

A. Sarıyer-Zekeriyaköy İlçe Jandarma Komutanlığı Nezarethaneleri

10. İstanbul şehir merkezine 7 kilometre mesafedeki Zekeriyaköy Mahallesinde bulunan Sarıyer-Zekeriyaköy İlçe Jandarma Komutanlığı hizmet binası, 1/2/1998 tarihinde inşa edilmiş ve aynı tarihte faaliyete başlamıştır. Komutanlık nezarethanelerinde, 2023 yılının Aralık ayında bina dayanıklılığını artırma çalışmaları yapıldığı bilgisi personel tarafından verilmiştir.

11. Komutanlık, 8482 m²'lik bir alan içine inşa edilmiş olup 1100 m²'lik kapalı 7382 m²'lik açık alana sahiptir.

12. Ziyaret tarihinde nezarethanede tutulan bulunmamaktadır.

13. Komutanlıkta bulunan 2 nezarethane odasından erkek tutulanlara² ayrılmış olan 680x220 santimetre (cm), kadın tutulanlara ayrılmış olan ise 470x230 cm en ve boya sahiptir. Odaların yüksekliği 300 cm'dir.³

14. Erkek tutulanlara ayrılan nezarethane odasının 4 kişi, kadın tutulanlara ayrılan nezarethane odasının 1 kişi olmak üzere toplam nezarethane kapasitesinin 5 kişi olduğu öğrenilmiştir. Nezarethane kapasitesinden fazla tutulan olması durumunda İstanbul İl Jandarma Komutanlığında bulunan nezarethanelerden faydalandığı bilgisi edinilmiştir.

15. Her bir nezarethane odasında; yere sabitlenmiş, üzerinde siyah renkte vinleks ile kaplı silinebilir sünger mevcut olan, yatmaya ve oturmaya müsait, kapasite sayısı kadar oturak bulunmaktadır.⁴

² Nezarethanelerde bulunan özgürlüğünden mahrum bırakılanlar için kısaca "tutulan" ifadesi kullanılacaktır.

³ Avrupa İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesi, (AİÖK) Standartları, Nezarethane, CPT/Inf (92) 3, para.43: "Bir polis hücre (veya bir başka tür gözaltındaki kişinin / mahkûmun kalacağı yer) için makul büyüklüğün ne olduğu zor bir sorudur. Böyle bir değerlendirme yaparken göz önünde bulundurulması gereken birçok faktör vardır. Ancak CPT heyetleri bu konuda genel kuralları belirleme ihtiyacı hissetmişlerdir. Birkaç saatten daha uzun süreli kalışlar için tek kişilik polis hücrelerinin değerlendirilmesinde halen kullanılan (asgari standart değil, arzu edilen düzey olarak görülen) kriterler şunlardır: 7 metrekare civarında, duvarlar arasında 2 metre veya daha çok, tavan ve taban arasında 2.5 metre mesafe olan yerler."

Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin "Nezarethane ve ifade alma odası" başlıklı 25'inci maddesinin birinci fıkrasına göre; "Nezarethaneler en az 7 metrekare genişliğinde, 2,5 metre yüksekliğinde ve duvarlar arasında en az 2 metre mesafe olacak şekilde düzenlenir. Yeterli doğal ışıklandırma ve havalandırma imkânları sağlanır. Ancak, şüpheli sayısının çokluğu sebebiyle nezarethane imkânlarının yetersiz olması durumunda, nezarethaneler için öngörülen fizikî şartlara sahip başka yerler de kullanılabilir."

⁴ Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin "Nezarethane ve ifade alma odası" başlıklı 25'inci maddesinin ikinci fıkrasına göre; "Nezarethanelerde gözaltına alınan kişilerin yatmaları ve oturmaları için yeterli kadar sabit ve dayanıklı oturma yerleri bulundurulur."

16.Nezarethane odalarının hangi cinsiyet için kullanılmakta olduğunu gösteren tabelaların bulunduğu görülmüştür.

17. Nezarethane odalarında Türkçe, İngilizce ve Arapça dillerinde belirtilmiş acil çağrı butonlarının olduğu görülmüş, çalışıp çalışmadıkları elektrik kesintisi sebebiyle kontrol edilememiştir. İdare tarafından butonların çalıştığı ifade edilmiştir.

18. Komutanlık girişinde, engelli bireylerin binaya erişimini sağlayacak şekilde engelli rampası bulunmaktadır. Ancak bodrum katta konumlandırılan nezarethane odalarına yalnızca merdivenler aracılığıyla erişim mümkün olup bina içerisinde asansör ya da engelli rampası bulunmamaktadır.

19. Nezarethanede kapasitesiyle eşdeğer sayıda battaniyenin dolapta hazır bulundurulduğu fakat hijyen gerekçesiyle tutulanlara yastık verilmediği, battaniyelerin kenar lastiklerinin kişilerin kendilerine zarar vermelerinin önlenmesi için kesilmiş olduğu gözlemlenmiştir. Battaniyelerin, her bir tutulanın kullanımı ardından yıkandığı belirtilmiş, yapılan incelemede battaniyelerin temiz olmadığı görülmüştür.

20. Tutulanlardan ibadetlerini yerine getirmeye isteyenlere seccade verildiği belirtilmiştir.

21. Nezarethane odaları içerisinde yaklaşık bir buçuk metre yüksekliğe sahip bir duvar ile odadan ayrılmış halde tuvalet, banyo ve lavabo bulunmaktadır. Banyo duş başlığı ve hortumunun tutulanın kendisine zarar vermesini önlemek için duvara gömülü olduğu görülmüştür. Tuvalet ve lavabo musluklarının akar vaziyette olduğu bununla birlikte engelli bireylerin kullanımına uygun banyo ve tuvaletin mevcut olmadığı gözlemlenmiş, sıcak su imkânının 24 saat kesintisiz sağlandığı Komutanlık personeli tarafından belirtilmiştir.

22. Tuvalet ve banyo bölümünde sıvı sabun bulunduğu fakat tuvalet kâğıdı, kâğıt havlu, şampuan gibi ürünlerin bulunmadığı görülmüştür. Bu bölümde yapılan incelemede tuvalet ve banyoların genel olarak temiz olmadığı gözlemlenmiştir.

23. Komutanlık İdaresi tarafından nezarethane bölümlerinin günlük olarak ve her tutulanın ayrılmasının ardından temizlendiği belirtilmiş fakat nezarethane odalarının temiz olmadığı gözlemlenmiştir.

24. Nezarethane odalarının yapay aydınlatmasının koridorda yer alan projektör tipi lambalar ile doğal aydınlatmasının ise oda içindeki parmaklıklı ve telli pencerelerden gelen gün ışığı ile sağlandığı görülmüştür.

25. Havalandırmanın demir parmaklıklı oda kapıları ve pervane sistemi vasıtasıyla sağlandığı, ısıtmanın ise koridorlarda yer alan kalorifer petekleriyle sağlandığı görülmüştür.

26. Nezarethanenin Komutanlık personeli tarafından düzenli olarak ilaçlandığı sunulan bilgi ve belgelerden anlaşılmıştır.

27. Nezarethanede yangın söndürme tüplerinin bulunduğu ve yangın söndürme tüplerinin düzenli aralıklarla kontrollerinin sağlandığı görülmüştür.

28. Komutanlıkta, tutulanların üzerinden çıkan değerli eşya, para gibi eşyaların saklandığı 6 adet kilitli eşya dolabının bulunduğu görülmüştür. Dolapların her birinin çift kilitli olduğu ve anahtarlardan bir tanesinin tutulana verildiği öğrenilmiştir.

29. Tutulanların içme suyu ihtiyacının ambalajlı sulardan, yemek ihtiyacının ise tutulanların isteği doğrultusunda sağlık durumları (diyet, vegan, vejetaryen ve özel beslenmesi gereken çocuk) göz önünde bulundurularak anlaşmalı bir lokantadan temin edildiği belirtilmiştir.

30. Tutulanların sağlık muayenelerinde hekime bilgi vermesi durumunda gözetim altında kaldıkları süre içerisinde ilaç kullanımlarına izin verildiği, ilaçların görevli nezarethane ya da nöbetçi personel tarafından ecza dolabında muhafaza edildiği, kullanımlarının takip ve kontrol edildiği ifade edilmiştir. Tutulanın yanında ilacının bulunmaması halinde ise ilgili Cumhuriyet Savcısına bilgi verildiği ve Cumhuriyet Savcısının talimatına göre hekim tarafından reçete edilen ilaçların temin edilerek tutulana ulaştırıldığı bilgisi edinilmiştir.

31. Acil tıbbî müdahale gereken durumlarda 112 Acil Çağrı Merkezi aranarak ambulans çağrıldığı, ambulansın 15 dakika içinde Komutanlığa ulaştığı, tutulanın hastaneye götürülmesi gereken hallerde ise ilgili Cumhuriyet Savcısına bilgi verildiği ve Cumhuriyet Savcısının talimatına göre görevli personel eşliğinde tedavisi yapılmak üzere hastaneye sevkinin sağlandığı ifade edilmiştir.

32. Nezarethanede ilk yardım çantası bulunmaktadır. Çantanın içerisinde gazlı bez, yara bandı, sargı bezi, termal poşet, el feneri, eldiven, boyunluk, turnike ve batikon bulunmaktadır.

33. Tutulanların aramasının cinsiyet ayrımı gözetilerek kaba üst araması şeklinde gerçekleştirildiği personel tarafından ifade edilmiştir.

34. Tutulanların suç tipine, tehlikelilik hali ve sağlık durumlarına göre nezarethanede nöbetçi bulundurulduğu aksi halde tutulanların kameralardan takip edildiği belirtilmiştir.

35. Nezarethanede, sadece nezarethane odalarının içerisinde gösteren 2 adet güvenlik kamerası bulunmaktadır. Nezarethane koridorunda kamera bulunmadığı görülmüştür. Güvenlik kameralarının alt kısmındaki tabelalarda kamera kaydı yapıldığına ilişkin uyarı metni

mevcuttur. Kameralar 24 saat esasına göre kayıt yapmakta olup, kamera kayıtlarının geriye dönük 30 gün süreyle saklandığı öğrenilmiştir.

36. Ziyaret tarihinden bir gün önce kurulan yeni kamera görüntü sistemi sebebiyle ziyaret tarihinde Komutanlık binasında elektrik kesintisi olduğu ve yetkililer tarafından sorunun çözülmeye çalışıldığı görülmüştür. Komutanlıkta jeneratör bulunsa da elektrik arızasının niteliği gereği jeneratörün devreye girmediği belirtilmiştir.

37. Elektrik kesintisi sebebiyle kamera görüntüleri ziyaret esnasında izlenememiş, Nezarethaneye Alınanların Kaydına Ait Defter'in incelenmesi neticesinde rastgele seçilen bazı tarihlerdeki nezarethanede tutulanlara ilişkin kayıtların Kurumumuza iletilmesi talep edilmiştir.

38. Komutanlık tarafından daha sonra Kurumumuza iletilen kamera kayıtlarında; tuvalet ve banyo alanı haricinde kameraların kör nokta kalmayacak şekilde odaların içini görüntülediği, nezarethaneye gece gelen tutulana battaniye teslim edildiği ve tutulananın bir sorun yaşamaksızın uyuyup sabah saatlerinde nezarethaneden ayrıldığı görülmüştür.

39. Ziyaret Heyeti tarafından Nezarethaneye Alınanların Kaydına Ait Defter kayıtları incelenmiş, gözaltına alınan kişinin nezarethaneye giriş-çıkış saati, gözaltına alınma nedeni, üst aramasında teslim alınan eşyaları, kişinin müdafii veya tercüman talep edip etmediği, talep ettiyse gelen müdafinin bilgileri, haber verilmesini istediği yakını gibi hususların defterde yer aldığı görülmüştür. Nezarethaneye Alınanların Kaydına Ait Defter kayıtlarının görevli Cumhuriyet Savcısı tarafından en son 15/12/2023 tarihinde incelendiği anlaşılmıştır.

40. Komutanlıkta avukat görüşme odasının bulunmadığı görülmüş ve tutulanlar ile müdafilerinin içerisinde güvenlik kamerası bulunmayan bir personel odasında görüşebildiği öğrenilmiştir.

41. Komutanlıkta görünmez cam sistemi ve sesli-görüntülü kayıt yapan kamera sisteminin mevcut olduğu bir ifade alma odasının bulunmadığı, ifade alma odası olarak personel odasının kullanıldığı, burada yeteri sayıda masa ve sandalyenin bulunduğu görülmüştür. Bu odada ses ve görüntü kaydettiği belirtilen bir güvenlik kamerası mevcuttur.

42. Nezarethane talimatnamesinin Türkçe, İngilizce, Almanca, Fransızca, Rusça ve Arapça olmak üzere 6 dilde nezarethane koridorunda asılı olduğu görülmüştür.

43. Nezarethanelerin bulunduğu koridorun girişine yakalanan/gözaltına alınan kişilerin sahip oldukları haklara ilişkin bilgilendirme formlarının Türkçe, İngilizce, Almanca, Fransızca, Rusça ve Arapça olmak üzere 6 dilde asılı olduğu tespit edilmiştir. Sanık Hakları Formu dışında tutulanlara verilmek üzere kişileri bilgilendirici başkaca broşür, kitapçık vb. materyalin bulunmadığı tespit edilmiştir.

44. Komutanlıkta 41 erkek personel bulunduğu kadın personel bulunmadığı, nezarethanede kadın tutulan olması durumunda Kilyos Jandarma Karakol Komutanlığından kadın personel görevlendirildiği öğrenilmiştir.

45. Komutanlıkta görev yapan personelin, son bir yıl içerisinde uzaktan erişim yöntemiyle insan hakları ve diğer eğitimleri aldığı ve bunların tekrarlandığı belirtilmiştir. Ayrıca personelin dezavantajlı gruplarla iletişim ve BM İşkence ve Diğer Zalimane, Gayriinsani, Küçültücü Muamele veya Cezaların Etkili Biçimde Soruşturulması ve Belgelendirilmesi İçin El Kılavuzu'nu (İstanbul Protokolü) içerir şekilde işkence ve kötü muameleyi inceleme ve belgelendirme eğitimlerini aldığı sunulan bilgi belgede belirtilmiştir.

B. İstanbul İl Jandarma Komutanlığı Bünyesinde Bulunan Nezarethaneler

46. İstanbul İl Jandarma Komutanlığı bünyesinde bulunan nezarethanelerin kullanılması, bakımı, Nezarethaneye Alınanların Kaydına Ait Defter'in tutulması ve personel görevlendirilmesi Sarıyer-Zekeriyaköy İlçe Jandarma Komutanlığı tarafından gerçekleştirilmektedir.

47. Komutanlık bünyesinde 4 kişi kapasiteli 20 m²'lik 6 adet ve 6 kişi kapasiteli 30 m²'lik 1 adet olmak üzere toplam 7 nezarethane odası bulunmaktadır.

48. Ziyaret tarihinde nezarethanede tutulan bulunmamaktadır.

49. Nezarethane odalarının hangi cinsiyet için kullanılmakta olduğunu gösteren tabelaların bulunmadığı görülmüştür.

50. Her bir nezarethane odasında; yere sabitlenmiş, üzerinde siyah renkte vinleks ile kaplı silinebilir sünger mevcut olan, yatmaya ve oturmaya müsait, kapasite sayısı kadar oturak bulunmaktadır.

51. Nezarethane odalarından 5 tanesinde Türkçe, İngilizce ve Arapça dillerinde belirtilmiş acil çağrı butonlarının bulunduğu fakat butonların çalışmadığı, geri kalan 2 tanesinde ise acil çağrı butonlarının bulunmadığı görülmüştür.

52. Eksi birinci katta yer alan nezarethane odalarına yalnızca merdivenler aracılığıyla erişim mümkün olup bina içerisinde asansör ya da engelli rampası bulunmamaktadır.

53. Nezarethane odalarındaki oturma alanları üzerinde önceden kullanılmış, temiz olmayan battaniyelerin bulunduğu ve battaniyeleri koymak için bir dolap bulunmadığı görülmüştür.

54. Nezairethane odalarındaki battaniyelerin kenar lastiklerinin kişilerin kendilerine zarar vermelerinin önlenmesi için kesilmiş olduğu gözlemlenmiştir.

55. Her bir nezairethane odası içerisinde ayrı bir kapıyla ayrılmış tuvalet ve banyo alanları bulunmaktadır. Banyo duş başlığı ve hortumunun tutulana kendisine zarar vermesini önlemek için duvara gömülü olduğu görülmüştür. Tuvalet ve lavabo musluklarının akar vaziyette olduğu, bununla birlikte engelli bireylerin kullanımına uygun banyo ve tuvaletin mevcut olmadığı ve sıcak suyun akmadığı gözlemlenmiştir.

56. Tuvalet ve banyolarda hijyen ürünlerinin bulunmadığı ve tuvalet ve banyoların genel olarak temiz olmadığı gözlemlenmiştir. Nezairethane odalarından birinin banyo ve tuvalet alanında çok sayıda böcek bulunduğu görülmüştür.

57. Komutanlık İdaresi tarafından nezairethane bölümlerinin her tutulana ayrılmasının ardından temizlendiği belirtilmiş fakat nezairethane odalarının temiz olmadığı, odaların içinde çöplerin bulunduğu gözlemlenmiştir.

58. Nezairethane odalarının yapay aydınlatmasının koridorda ve odalarda bulunan lambalar ile doğal aydınlatmasının ise odaların içindeki pencerelerden gelen gün ışığı ile sağlandığı görülmüştür.

59. Havalandırmanın demir parmaklıklı oda kapıları ve odalarda bulunan pencereler ile sağlandığı görülmüştür.

60. Nezairethane odalarının ısıtılmasının koridorlarda bulunan klimalar ile gerçekleştirildiği personel tarafından belirtilmiştir.

61. Nezairethanenin Komutanlık personeli tarafından düzenli olarak ilaçlandığı sunulan bilgi belgelerden anlaşılmıştır.

62. Nezairethanede koridorunda yangın alarm butonlarının, yangın söndürme hortumlarının ve panolarının bulunduğu görülmüştür.

63. Nezairethanede, tutulanların üzerinden çıkan değerli eşyaların saklandığı 30 adet kilitli emanet dolabı bulunmaktadır.

64. Tutulanların içme suyu ihtiyacının pet şişe sulardan, yemek ihtiyacının ise tutulanların isteği doğrultusunda sağlık durumları (diyet, vegan, vejetaryen ve özel beslenmesi gereken) göz önünde bulundurularak anlaşmalı bir lokantadan temin edildiği belirtilmiştir.

65. Acil tıbbî müdahale gereken durumlarda 112 Acil Çağrı Merkezi aranarak ambulans çağrıldığı, tutulana hastaneye götürülmesi gereken hallerde ise ilgili Cumhuriyet Savcısına bilgi verildiği ve Cumhuriyet Savcısının talimatına göre görevli personel eşliğinde tedavisi yapılmak üzere hastaneye sevkinin sağlandığı ifade edilmiştir.

66. Tutulanların sağlık muayenelerinde hekime bilgi vermesi durumunda gözetim altında kaldıkları süre içerisinde ilaç kullanimlarına izin verildiği, ilaçların görevli nezarethane ya da nöbetçi personel tarafından ecza dolabında muhafaza edildiği, kullanimlarının takip ve kontrol edildiği ifade edilmiştir. Tutulanın yanında ilacının bulunmaması halinde ise ilgili Cumhuriyet Savcısına bilgi verildiği ve Cumhuriyet Savcısının talimatına göre hekim tarafından reçete edilen ilaçların temin edilerek tutulana ulaştırıldığı bilgisi edinilmiştir.

67. Nezarethanede, nezarethane odalarının içerisinde gösteren 7 ve koridorda bulunan 2 güvenlik kamerası olmak üzere toplam 9 güvenlik kamerası bulunmaktadır. Güvenlik kameralarının alt kısmındaki tabelalarda kamera kaydı yapıldığına ilişkin uyarı metni mevcuttur. Kameralar 24 saat esasına göre kayıt yapmakta olup, kamera kayıtlarının geriye dönük 7 ay süreyle saklandığı öğrenilmiştir.

68. Nezarethanede bulunan kamera odasında kameraların görüntü aldığı görülmüş olmakla birlikte sistemin şifresini bilen tek personelin izinde olması sebebiyle kamera kayıtları geriye dönük olarak izlenememiştir. Nezarethaneye Alınanların Kaydına Ait Defter'in incelenmesi neticesinde rastgele seçilen birkaç tarihte nezarethanede tutulanlara ilişkin kayıtların Kurumumuza iletilmesi talep edilmiştir

69. Komutanlık tarafından daha sonra Kurumumuza iletilen kamera kayıtlarında; kameraların kör nokta kalmayacak şekilde odaların içini görüntülediği ve odaların içerisinde bulunan tuvalet ve banyo alanının kameralarca görüntülenmediği, nezarethane odasındaki oturakların üzerinde battaniyelerin hazır bulunduğu, tutulana su ve yemek verildiği görülmüştür.

70. Ziyaret Heyeti tarafından Nezarethaneye Alınanların Kaydına Ait Defter kayıtları incelenmiş, gözaltına alınan kişinin nezarethaneye giriş-çıkış saati, gözaltına alınma nedeni, üst aramasında teslim alınan eşyaları, kişinin müdafii veya tercüman talep edip etmediği, talep ettiyse gelen müdafinin bilgileri, haber verilmesini istediği yakını gibi hususların defterde yer aldığı görülmüştür. Nezarethaneye Alınanların Kaydına Ait Defter'de bazı tutulanlarının çıkış tarihi ve saatinin yazmadığı, tercüman talep eden tutulanlara tercüman sağlanıp sağlanmadığının belirtilmediği görülmüştür.

71. Nezarethaneye Alınanların Kaydına Ait Defter kayıtlarının görevli Cumhuriyet Savcısı tarafından en son 15/12/2023 tarihinde incelendiği anlaşılmıştır.

72. Komutanlıkta, içerisinde kamera olmayan ve konuşulanların dışarıdan duyulmadığı 2 avukat görüşme odası bulunmaktadır.

73. Komutanlıkta 4 ifade alma odası bulunmakta olup bunlardan sadece 1 tanesinde güvenlik kamerası mevcuttur. İfade alma odasında aynı zamanda teşhis işlemi yapılabilmesi için içeriği göstermeyen camla ayrılmış bölüm bulunmaktadır.

74. Nezarethane talimatnamesinin Türkçe, İngilizce, Almanca, Fransızca, Rusça ve Arapça olmak üzere 6 dilde nezarethane koridorunda asılı olduğu görülmüştür.

75. Nezarethanelerin bulunduğu koridorun girişine yakalanan/gözültüne alınan kişilerin sahip oldukları haklara ilişkin bilgilendirme formlarının Türkçe, İngilizce, Almanca, Fransızca, Rusça ve Arapça olmak üzere 6 dilde asılı olduğu tespit edilmiştir. Sanık Hakları Formu dışında tutulanlara verilmek üzere kişileri bilgilendirici başkaca broşür, kitapçık vb. materyalin bulunmadığı tespit edilmiştir.

III. DEĞERLENDİRME VE TAVSİYELER

A. Değerlendirme

76. TİHEK'in UÖM kapsamında yürüttüğü faaliyetlerinin temeli ziyaret edilen kurumlarla pozitif yönde geliştirilecek iletişim doğrultusunda iş birliği esasına dayanmaktadır. Komutanlık tarafından, Ziyaret Heyetinin bütün bölümlere bekletilmeksizin erişimi sağlanmış ve gerekli bilgi ve belgelere erişim vakitlice sağlanmıştır. Bu çerçevede personelinin ziyaret esnasında gösterdiği iş birliğine açık tutumları Ziyaret Heyeti tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.

B. Tavsiyeler

1. Sarıyer-Zekeriyaköy İlçe Jandarma Komutanlığına Yönelik Tavsiyeler

77. Sarıyer-Zekeriyaköy İlçe Jandarma Komutanlığındaki ve İstanbul İl Jandarma Komutanlığı bünyesindeki nezarethanelerin girişin bir alt katında bulunduğu, alt kata yalnızca merdivenlerle erişilebildiği ve asansör veya engelli rampasının bulunmadığı görüldüğünden, engelli bireylerin kullanımına uygun, makul bir düzenlemenin⁵ yapılması,

⁵ 7/7/2005 tarihli ve 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'un 3'üncü maddesinin birinci fıkrasının (j) bendi şöyledir: "Makul düzenleme; engellilerin insan haklarını ve temel özgürlüklerini tam ve diğer bireylerle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere belirli bir durumda ihtiyaç duyulan, ölçüsüz veya aşırı bir yük getirmeyen, gerekli ve uygun değişiklik ve tedbirleri ifade eder."

78. İstanbul İl Jandarma Komutanlığı bünyesindeki nezarethane odalarının girişlerine, odaların hangi cinsiyet grubuna tahsis edildiğini gösteren tabela ya da işaretlerin asılması⁶,

79. Sarıyer-Zekeriyaköy İlçe Jandarma Komutanlığında nezarethane ile aynı katta bulunan dolapta nezarethane kapasitesi kadar temiz battaniye ve yastığın hazır bulundurulması, battaniye ve yastıkların kullanım durumuna göre düzenli olarak temizletilmesi ve İstanbul İl Jandarma Komutanlığı bünyesindeki nezarethaneye de bir dolap koyularak nezarethane kapasitesi kadar temiz battaniye ve yastığın hazır bulundurulması, battaniye ve yastıkların kullanım durumuna göre düzenli olarak temizletilmesi,⁷

80. İstanbul İl Jandarma Komutanlığı bünyesindeki nezarethane odalarında bulunan bozuk acil çağrı butonlarının tamir edilmesi ve buton bulunmayan odalara acil çağrı butonu yerleştirilmesi,⁸

81. Sarıyer-Zekeriyaköy İlçe Jandarma Komutanlığındaki ve İstanbul İl Jandarma Komutanlığı bünyesindeki nezarethanelerin tuvalet ve banyolarının engelliler için erişilebilir hale getirilmesi,

82. Sarıyer-Zekeriyaköy İlçe Jandarma Komutanlığındaki ve İstanbul İl Jandarma Komutanlığı bünyesindeki nezarethanelerin lavabo, tuvalet ve duş alanı kısmında tuvalet kâğıdı, kâğıt havlu, sabun ve şampuan gibi hijyen malzemelerinin bulundurulması⁹ ve nezarethane odalarıyla beraber bu alanların da temizliğinin düzenli olarak yapılması,

83. İstanbul İl Jandarma Komutanlığında sıcak su tesisatının yapılmasına yönelik çalışmaların başlatılması,¹⁰

6701 sayılı Kanun uyarınca makul düzenleme; “Engellilerin hak ve özgürlüklerini tam ve diğer bireylerle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere belirli bir durumda ihtiyaç duyulan, mali imkânlar nispetinde, ölçülü, gerekli ve uygun değişiklik ve tedbirleri” ifade etmektedir.

⁶ AİÖK Standartları CPT/Inf (2000) 13, para. 21. “...Avrupa Konseyi’ne üye devletlerde kadınlar, özgürlüğünden mahrum insanların göreceli olarak küçük bir grubunu temsil etmektedir. Bu durum, devletlerin gözetimindeki kadınlar için özel düzenlemeler yapmasını çok maliyetli hale getirdiğinden kadınlar genellikle az sayıdaki yerde (ve bazen evlerinden ve bakmakla yükümlü oldukları çocuklardan uzakta) erkek tutuklular için hazırlanmış (ve bazen erkek tutuklularla paylaşılan) tesislerde tutulmaktadır. Bu şartlar altında, özgürlüğünden mahrum kadınların güvenli ve makul gözetim şartlarında olmasını sağlamak için özel çaba sarf edilmelidir.”

⁷ AİÖK Standartları, CPT/Inf/(2002) - Rev. 2010, s. 7, para. 42. “(...) nezarete gece kalmak zorunda olan kişilere temiz şilte ve battaniye verilmelidir. (...)”

⁸ AİÖK Standartları CPT/Inf(2002) 15, para. 48. “Polis nezaretindeki kişilerin her zaman nezaret görevlileriyle kolayca temasa geçebilecek durumda olmasını sağlamak için gerekli önlemler alınmalıdır. AİÖK heyetleri bazen, polis hücrelerinin polis memurunun normalde bulunduğu ofislerden veya masalardan uzak olduğunu ve gözetimdeki kişilerin polis memurunun dikkatini çekebilecekleri herhangi bir imkâna (örneğin çağrı sistemi) sahip olmadığını gözlemlemiştir. Bu şartlar altında, çeşitli olaylara (gözetimdeki tutulular arasında şiddet, intihar girişimi, yangın, vs.) zamanında yanıt verilememesi olasılığı oldukça yüksektir.”

⁹ AİÖK Standartları, CPT/Inf/(2002), s. 8, para. 42. “(...) Nezaretteki kişiler gerektiğinde temiz ve düzgün şartlarda doğal ihtiyaçlarını karşılayabilmeli ve uygun yıkanma imkânlarına sahip olmalıdır. (...)”

¹⁰ AİÖK Standartları, CPT/Inf/(2002) s. 9, para. 47.2. “Polis nezaretindeki kişiler mahremiyete uygun şartlarda tuvalet imkânına ve yıkanmak için uygun şartlara sahip olmalıdır.”

84. İstanbul İl Jandarma Komutanlığında bulunan nezarethanelerin ilaçlanması,

85. İstanbul İl Jandarma Komutanlığındaki kamera sistemi şifresini bilen yalnızca 1 personelin bulunması nedeniyle ilgili personel izinleyken sistemin kullanılmadığı dikkate alınarak kamera kaydı görüntülerine her zaman erişim sağlanabilecek şekilde yeterli sayıda yedek personelin de konuyla ilgili eğitilerek görevlendirilmesi,

86. Gerek kötü muameleyle maruz kalan kişilerin gerekse fiziksel olarak kötü muamele yaptıkları veya psikolojik baskı uyguladıkları yönünde haksız suçlamalara maruz kalan personelin çıkarına olacak şekilde Sarıyer-Zekeriyaköy İlçe Jandarma Komutanlığı nezarethanesi koridoruna kamera yerleştirilmesi,

87. İstanbul İl Jandarma Komutanlığı bünyesindeki nezarethaneye ilişkin Nezarethaneye Alınanların Kaydına Ait Defterin eksiksiz bir şekilde doldurulması hususuna dikkat edilmesi,¹¹

88. Sarıyer-Zekeriyaköy İlçe Jandarma Komutanlığında ayrı bir avukat görüşme odası bulunmadığı, tutulanların avukat görüşmelerini personel odalarından birinde gerçekleştirdiği ve bu odaların sesli ve görüntülü kayıt yapan kameralarla izlenebildiği göz önüne alınarak ulusal ve uluslararası standartlara uygun müstakil bir avukat görüşme odasının hazırlanması,¹²

89. Sarıyer-Zekeriyaköy İlçe Jandarma Komutanlığında uygun bir odanın ifade alma odası olarak düzenlenmesi, odanın sesli görüntülü kayıt yapan kamera sistemi ile donatılması ve gerekli ekipmanın temin edilmesi

hususları tavsiye edilmektedir.

¹¹ Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin "Nezarethaneye alınanların kaydına ait defter" başlıklı 12'nci maddesinde; "Gözaltı işlemleri nezarete alınanların kaydına ait deftere yazılmak suretiyle tespit edilir. Denetime tâbi olan bu defterde: (...) c) Giriş işlemleri; 1) Yakalamanın yeri, tarihi ve saati, 2) Giriş tarihi ve saati, (...) e) Çıkış işlemleri; 1) Çıkarıldığı tarih ve saat, (...) belirtilir." hükmü yer almaktadır.

¹² AİÖK Standartları, CPT/Inf/(2002) 15, para. 40. "Avukata erişim hakkı polis gözetimi altında tutulan bireylerin üç temel hakkından biridir.

Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin 21'inci maddesinde; "Şüpheli veya sanık vekâletname aranmaksızın müdafî ile her zaman ve konuşulanları başkalarının duyamayacağı bir ortamda görüşebilir.(...) Her kolluk biriminde görüşme için uygun şartları haiz görüşme odası ayrılır." hükmü yer almaktadır.